

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

УДК 349.6

О. В. Патlachук

здобувач кафедри теорії та історії держави і права
Міжнародного гуманітарного університету

ШЛЯХИ ПОБУДОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКТРИНИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто доктринальні погляди, які відображено в нормах Руської Правди, Статуту Великого князівства Литовського 1588 р., петровського законодавства та в законодавстві Радянської України. З урахуванням історичного досвіду запропоновано схему й основні положення восьми пунктів природоохоронної доктрини України та розглянуто шляхи її реалізації.

Ключові слова: пам'ятки права, природоохоронна доктрина, охорона природи, Радянська Україна, кодифікація законодавства, нормативно-правовий акт.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена трьома причинами. По-перше, сьогодні в Україні відсутня природоохоронна доктрина, затверджена вищими органами державної влади, що гальмує процес розробки нових нормативно-правових актів. По-друге, наявність історичного досвіду правової охорони природи, накопиченого на різних етапах розвитку України, робить можливим розроблення такої доктрини. По-третє, в теорії держави і права виконано значний обсяг досліджень, пов'язаних із роллю доктрин права та їх місцем у системі джерел права, які можуть бути використанні під час вирішення цього завдання. Отже, нині українське суспільство вимагає від юристів та інших фахівців на основі історичного досвіду й досягнень юридичної науки створити сучасну екологічну доктрину України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз публікацій показує наявність кількох особливостей наукової літератури із цієї проблеми. Так, питанню правових доктрин присвячено значну кількість робіт, виконаних С.С. Алексєєвим, С.В. Бошно, А.А. Васильєвим, Д.А. Керімовим, В.В. Лазарєвим, С.В. Липень, Е.О. Мадаєвим, А.В. Малько, М.Н. Марченко, Р.В. Пузіковим, О.Ф. Скакун, Н.М. Пархоменко, Є.П. Євграфовою та іншими. При цьому питання, пов'язані з дослідженням природоохоронних доктрин, є темою, якої зрідка торкалися науковці. Фрагментарно

ця проблема розглядалася в працях А.П. Гетьмана, І.В. Гиренко, А.В. Захарова, Б.В. Кіндюка, В.В. Костицького, В.П. Непийводи, М.О. Розумного, Ю.С. Шемшученка. Із цієї причини питання щодо розробки природоохоронних доктрин є одним із основних завдань сучасної юриспруденції.

Метою статті є розробка основних положень природоохоронної доктрини України на підставі використання історичного досвіду в цій сфері юриспруденції.

Виклад основного матеріалу. Виклад матеріалів дослідження треба розпочати з того, що питання про сутність і значення правової доктрини як джерела (форми) права в природоохоронній сфері ще не ставали предметом ґрунтовного теоретико-правового дослідження. Між тим, такі специфічні нормативні документи, затверджені нормативно-правовими актами вищих державних органів – Президента та Верховної Ради, почали з'являтися у вітчизняному законодавстві з початку 90-х рр. минулого століття. Першим із таких документів, як відомо, стала перша Воєнна доктрина України, затверджена Постановою Верховної Ради України від 19 жовтня 1993 р. № 3529. Ця практика була продовжена схваленням Національної доктрини розвитку освіти, Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту, Доктрини інформаційної безпеки України, нової редакції Воєнної доктрини України 2015 р., затверджен-

них указами Президента України в період з 2002 по 2015 рр. У такому сенсі доктрина визначається як система принципів, цілей і завдань політики держави в певній галузі. Важливим кроком у створенні екологічної доктрини міг би стати затверджений Верховною Радою України Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 р., але ніяких практичних кроків у цьому напрямі не було зроблено.

Доктрини відіграють важливу роль моделі правового регулювання, котра виражається у вигляді прийнятих нормативно-правових актів. Розгляд історії розвитку природоохоронних норм показує, що доктрини в цій сфері постійно змінювались залежно від сформованого в суспільстві ставлення до природи. У Київській Русі положення, пов'язані з охороною природою, існували у вигляді традицій, правил, звичаїв, направлених на збереження окремих об'єктів. Так, давні слов'яни виділяли окремі об'єкти природи, обожнювали їх, встановлювали статуї язичницьких богів і забороняли будь-яке користування ними. Прийняття християнства сприяло закріпленню цих традицій і правил у вигляді церковних обрядів, таких як Божелісся, коли священики заповідували ліс і забороняли в ньому рубки, обряд водохрещення, під час якого освящались джерела, річки, озера та інші водні об'єкти. Ці звичаї закріплено в таких пам'ятках права, як Коротка та Просторова редакція Руської Правди. Так, ст. 69 Просторової редакції охороняла бобрів, ст. 73 – дуби, ст. 76 – бджіл, ст. 81 – птахів – яструбів, соколів, лебедів, журавлів, голубів [1]. У період перебування українських земель у складі Великого князівства Литовського (ВКЛ) правові норми, пов'язані з охороною природи, відображено в Статутах 1529 р. (Старому), 1566 р. (Волинському), 1588 р. (Новому). У Статут 1588 р. увійшли артикули розділу X, які регламентували охорону звірів (арт. 2), птахів (арт. 8), риб (арт. 7), бобрів (арт. 9), бджіл (арт. 14), земель, лісів (арт. 13), окремих видів дерев – дубів, сосен, хмільників (арт. 10) [2, с. 259–266]. Загальною рисою доктрин, які відбито в змісті цих пам'яток права, була охорона природи як об'єкта власності, який належав державі чи конкретній приватній особі. Період перебування українських земель у складі Російської держави характеризується поширенням на них імперського законодавства у вигляді указів, сенатських указів, постанов

Державної Ради та інших видів актів. У їх зміст увійшли норми, направлені на обмеження полювання на деяких звірів, птахів, охорону лісів, озер, річок, джерел, лікувальних вод. При цьому особливістю доктрин, на підставі яких розроблялись природоохоронні норми, був принцип охорони деяких об'єктів, які мали стратегічне значення для держави. Наприклад, Петро I прийняв значну кількість нормативно-правових актів щодо охорони лісів, які використовувались для будівництва флоту, портів, укріплень, фортець. У часи існування Радянської України приймалися нормативно-правові акти, які передбачали охорону землі, надр, лісів, водних об'єктів, флори та фауни, шляхом прийняття відповідних кодексів, законодавчих і підзаконних актів. Дослідження змісту й направленості доктрин доцільно проводити на підставі наукового підходу, сформульованого Б.В. Кіндюком стосовно лісової сфери [3]. Виходячи із цього, правотворчість цього історичного періоду характеризувалася інтервенціоністською доктриною, яка розглядала природу як засіб сировинного забезпечення будівництва, промислових об'єктів у рамках реалізації завдання з побудови соціалізму. Такі доктринальні підходи почали змінюватися в кінці 40-х рр. минулого століття, коли окремі положення природоохоронних доктрин почали входити до змісту прийнятих актів. Першим таким підзаконним актом стала постанова Ради Міністрів УРСР «Про охорону природи на території Української РСР» від 4 червня 1949 р. Природоохоронна доктрина, на якій була побудована ця постанова, передбачала організаційно-правові заходи, введення заборон на рубку, полювання, ловлю риби, збільшення кількості пам'яток природи, виховну та інформаційну роботу.

20 жовтня 1948 р. було прийнято Постанову Ради Міністрів СРСР і ЦК ВКП(б) «О плане полезащитных лесонасаждений, внедрения травопольных севооборотов, строительства прудов и водоемов для обеспечения высоких и устойчивых урожаев в степных и лесостепных районах европейской части СССР», яка отримала іншу назву – «сталінський план перетворення природи». Основна ідея акта полягала в позитивних змінах клімату шляхом створення системи штучних лісів у південних районах СРСР. За допомогою збільшення площ цього природного ресурсу планувалось значно покращити природні умови, захистити землі від ерозії, суховіїв і підвищити врожай сільгоспкультур.

Цей законодавчий акт варто вважати наймасштабнішою програмою поліпшення природних умов за всю історію природоохоронної справи. Усвідомлення українського суспільства необхідності збереження природи відображено в спільній постанові ЦК КПУ та РМ УРСР «Про заходи по поліпшенню природи Української РСР» від 3 червня 1958 р. У постанові зафіксовано положення щодо регламентації значної кількості природоохоронних напрямів, серед яких треба відзначити такі: збільшення кількості природоохоронних об'єктів, а також практичні заходи з організації охорони природних багатств, уведення заборон на неочищені скиди у водні об'єкти, проведення заходів щодо боротьби з ерозією, заборона рубки лісів, активізація наукових робіт, залучення Міністерства внутрішніх справ, прокуратури УРСР у процес боротьби з порушниками правил охорони природи. На початку 1960-х рр. українськими вченими була сформульована значна кількість природоохоронних теорій, підходів, доктринальних поглядів, присвячених охороні природи. Ці історичні надбання природоохоронної науки збіглися з політичною лінією тодішнього керівництва СРСР на чолі з М.С. Хрущовим, яке намагалося донести всьому світові інформацію про досягнення в побудові соціалізму. У всіх радянських республіках були прийняті природоохоронні закони. В УРСР таким актом став Закон «Про охорону природи Української РСР», прийнятий 30 червня 1960 р., який мав характер політичної декларації й не міг забезпечити якісного вирішення цього завдання через відсутність механізмів його реалізації. Згідно із цим актом, природні багатства України повинні були використовуватися як всенародна власність для всебічного розвитку народного господарства. Позитивним моментом закону була фіксація в ньому охорони природи як процесу збереження, раціонального використання та розширеного відтворення всіх природних багатств.

На початку 70-х рр. минулого століття в УРСР склалася ситуація, за якої, одного боку, Закон «Про охорону природи» 1960 р. застарів і не міг ефективно вирішувати ці питання, а новий законодавчий акт, з іншого боку, знаходився у фазі проектування та підготовки. Як указує А.П. Гетьман, такі кодифікаційні роботи проводилися й обговорювалися на засіданні Ради щодо координації роботи науково-дослідних установ (26–27 січня 1971 р.) [4]. З метою вирішення проблем 8 травня 1973 р. була прийнята постанова «Про посилення охорони природи і поліпшення вико-

ристання природних ресурсів республіки» [5]. Дослідження змісту цього документа засвідчує, що в ньому відображено 4 доктрини: а) охорона та раціональне використання природних ресурсів, що передбачало боротьбу з ерозією, запобігання забрудненню атмосферного повітря, вод, збереження водоохоронних і захисних функцій лісів; б) посилення контролю та розробка організаційно-правових заходів; в) доктрина технічного забезпечення й переобладнання підприємств, забезпечення їх сучасною технікою за контролем стану навколишнього середовища, розробка приладів, водо-, газоочисних і пиловловлюючих установок; г) підвищення екологічних знань щодо пропаганди бережливого, дбайливого та шанобливого ставлення до природи. Загалом правотворчість радянського періоду у сфері охорони природи відрізнялась наявністю подвійних стандартів. Так, як указує відомий український еколог В.Є. Борейко, в прийнятих законодавчих актах відбито доктрини, направлені на охорону природних ресурсів, але в значній кількості підзаконних актів регламентувалися питання зменшення площ заповідників, знищення окремих видів флори та фауни, науково не обґрунтовані норми рубки лісів [6, с. 442].

Новим етапом розвитку природоохоронного законодавства стало прийняття Верховною Радою 29 червня 1991 р. Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [7]. Законодавчий акт побудовано на положеннях доктрини комплексної охорони природного середовища шляхом регулювання відносин у галузі використання й відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання та ліквідації негативного впливу господарської діяльності. На додаток до цього в його змісті відображено доктрини збереження біорізноманіття, генетичного фонду живої природи, ландшафтів і сталого розвитку.

У результаті проведеного дослідження можна сформулювати екологічну доктрину у вигляді таких розділів: 1) загальні положення; 2) мета й основні завдання; 3) основні проблеми у сфері охорони навколишнього середовища; 4) основні напрями правотворчості й удосконалення системи державного управління; 5) економічна діяльність; 6) науково-технічне забезпечення; 7) екологічна культура, освіта, підтримка громадських організацій; 8) міжнародне та міжрегіональне співробітництво. У початковій частині документа необхідно сформулювати преамбулу, де має бути обґрунтована необхідність її

прийняття, мети, пріоритетних напрямів правотворчості.

I. Загальні положення. У зміст цього розділу варто внести основні терміни, які вживаються в цьому документі, і їх значення, причини його підготовки. У цьому розділі повинні бути вказані шляхи реалізації сучасних доктрин: концепція сталого розвитку, екосистемного підходу, збереження біорізноманіття.

II. Мета й основні завдання. У цьому розділі необхідно визначити необхідність збереження природних систем, підтримки їх цілісності та життєзабезпечувальних функцій на основі концепції сталого розвитку, підвищення якості життя, покращення демографічної ситуації, здоров'я населення й забезпечення високого рівня охорони природи України. Однією з найважливіших позицій цього розділу є викладення основних принципів, на основі яких повинні прийматися нормативно-правові акти та забезпечуватися державна політика у сфері охорони природи. Важливим моментом є фіксація прав людей на безпечне навколишнє природне середовище. У зв'язку з цим потребує свого врахування історичний досвід концепції права громадянина на безпечне навколишнє середовище, яка розроблялась радянськими правниками в 70–90-х рр. минулого століття.

III. Основні проблеми. До них варто зарахувати забруднення водних об'єктів шкідливими скидами, забруднення повітря неочищеними газами, розвиток систем переробки відходів, зменшення площ, зайнятих несанкціонованими сміттєзвалищами, оптимізація систем енергопостачання й забезпечення населення чистою питною водою. У зміст цього пункту повинні ввійти положення з реалізації доктрини збереження площ українських лісів, заліснення земельних ділянок, створення лісових смуг уздовж сільськогосподарських угідь і доріг, а також зелених насаджень у населених пунктах України. При викладенні цього пункту потрібно враховувати історичні традиції правової охорони дубів та інших цінних видів порід у нормах Руської Правди і Статутів Великого князівства Литовського. Так, ст. 73 Просторової редакції Руської Правди охороняла від знищення, рубок, підпалу, псування всі види дубів, а в чинному законодавстві правова охорона надається лише одному виду – Дуб кошенільний (австрійський). Аналогічно арт. 8 розділу X Статуту Великого князівства Литовського 1588 р. охороняв від знищення соколів і лебедів, а чинне законодавство охороняє

лише деякі види цих птахів – сокіл Сапсан і лебідь малий. Виходячи із цього, в цей пункт доктрини треба включити всі види дубів, лебедів, соколів, які знаходяться на території України. До природних комплексів, що потребують своєї особливої охорони, належать такі: Українські Карпати, болота Полісся, басейни річок Дніпр, Дністер, Сіверський Донець, а також лимани Хаджибейський, Куяльницький, Тилігульський, Дністровський. Досить значною проблемою, яка потребує свого закріплення в доктрині, є посилення контролю та розробка заходів безпеки на АЕС, рекультивація земель Чорнобильської АЕС і будівництва нового укриття.

IV. Основні напрями правотворчості й удосконалення системи державного управління. До них потрібно зарахувати прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на невиснажливе, заощадливе, раціональне, дбайливе використання природних ресурсів і збалансування потреб економіки та соціальної сфери. При викладенні цього пункту доктрини необхідно врахувати позитивний історичний досвід зміни клімату в рамках реалізації постанови ЦК ВКП(б) і Ради Міністрів СРСР під назвою «сталінської план перетворення природи». Іншою проблемою, яку необхідно викласти в цьому пункті, є врахування історичного досвіду правової охорони земель від зменшення її родючості й погіршення стану. У радянський період приймалася значна кількість нормативно-правових актів, що регламентували проведення протиерозійних заходів шляхом створення служби державних контролерів за якістю ґрунтів. У сфері охорони ґрунтів мають бути використані розробки радянських фахівців сільськогосподарства і юристів, досвід використання екологічно чистих сільськогосподарських технологій, а також ведення сільськогосподарства, адаптованого до природних ландшафтів. Однією з умов реалізації цієї доктрини є наявність системи державного управління у сфері охорони природи шляхом створення єдиного органу державного управління, замість двох наявних, а саме: а) Міністерства екології та природних ресурсів; б) Державної екологічної інспекції. Важливим елементом державного управління у сфері охорони природи є зміна ситуації, коли, згідно з чинними нормативно-правовими актами, на користувачів покладено обов'язок контролю за своєю ж діяльністю. З метою виходу із цієї ситуації може бути використаний історичний досвід правового регулювання системи контролю, який у часи прав-

ління Петра I покладався на вальтмейстерську службу. Спроба вивести контролюючий орган з відомчої підпорядкованості була реалізована у 2004–2006 рр. шляхом створення державної лісової інспекції яка підпорядковувалися Міністерству екології та природних ресурсів України. Діяльність цієї інспекції дала змогу виявити значну кількість порушень законодавства, повернути до державного бюджету значні кошти, що викликало незадоволення чиновників, які ліквідували цю службу. Сьогодні функції цього контролюючого органу були передані державній екологічній інспекції, яка через відсутність спеціалізованих підрозділів не може організувати ефективний контроль у сфері охорони лісів.

V. Економічна діяльність. Основним завданням економічної діяльності у сфері охорони природи є створення сприятливих умов для впровадження досягнень науки й техніки. До них треба зарахувати пільгове оподаткування підприємств і реалізацію принципу «забруднювач платить», упровадження екологічно безпечних технологій, системи сплати за викиди забруднюючих речовин, розробку методики визначення розміру компенсацій за шкоду, що завдається навколишньому середовищу та здоров'ю громадян. При викладенні цього пункту необхідно враховувати історичний досвід правового регулювання виплати компенсації за незаконне полювання й використання природних ресурсів. Так, в арт. 1 «Про лови» розділу X Статуту Великого князівства Литовського 1588 р. вказується, що за незаконне полювання треба заплатити подвійну ціну кожного зі звірів, а якщо порушник не має коштів на цю виплату, то має бути ув'язнений і знаходиться в такому стані до моменту виплати коштів. До цієї сфери має ввійти правове регулювання, направлене на стимулювання збільшення вивезення готової продукції та зменшення вивезення сировини. У цьому пункті має бути відображено положення з екологічного страхування, екологічних ризиків щодо компенсації негативного впливу на навколишнє середовище.

VI. Науково-технічне забезпечення. У доктрину повинні ввійти питання розробки методів екологічно-ефективних, природоохоронних і ресурсозберігаючих технологій. З урахуванням концепції щодо боротьби із забрудненнями необхідно включити засоби утилізації сміття, небезпечних відходів, технології очищення води та повітря від небезпечних викидів. З метою використання історичного досвіду варто залучити підходи до цієї справи, які відображено в Поста-

нові ЦК КПУ й РМ УРСР «Про посилення охорони природи і поліпшення використання природних ресурсів республіки» від 8 травня 1973 р. Так, згідно із цим правовим актом, в Україні планувалося побудувати сміттєспалювальні заводи, з яких увели в експлуатацію лише один у місті Києві. З огляду на необхідність збереження біологічного різноманіття необхідно розробити регіональні методики визначення площ і місць розташування нових природоохоронних об'єктів, уточнити межі вже наявних. Під час вирішення цього питання треба врахувати досвід правового регулювання заповідної справи, накопичений у дореволюційний і радянський періоди, це стосується повернення площ, які були відібрані в багатьох заповідників.

VII. Екологічна культура, освіта, підтримка громадських організацій.

Підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів повинні забезпечуватися загальнообов'язковою комплексною освітою та вихованням. Така робота має проводитись у дошкільних закладах у системі загальної середньої, професійної й вищої освіти, курсів підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів. Для цього необхідно прийняти нормативно-правові акти, що регламентують кількість годин, присвячених викладенню основ правового охорони природи та практичних заходів у цій сфері. Одночасно із цим важливим напрямом є державна підтримка громадських організацій, які здійснюють просвіту й уживають практичні заходи у сфері охорони природного навколишнього середовища. Основною метою цієї роботи є формування в суспільстві правосвідомості, направленої на шанобливе і дбайливе ставлення до природи. Із цією метою може бути використано положення релігійних доктрин, спрямованих на захист окремих об'єктів природи, водних джерел, окремих об'єктів, а також дерев. Знання в природоохоронній сфері повинні стати обов'язковою кваліфікаційною вимогою до всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів і призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища. У зміст доктрини повинні ввійти положення стосовно того, що спеціально визначені вищі та професійні навчальні заклади здійснюють підготовку спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів з урахуванням регіональної політики та проблем, які склалися в конкретних частинах України.

VIII. Міжнародне й міжрегіональне співробітництво. Правове регулювання в цій сфері потребує реалізації міжнародного співробітництва, вивчення, узагальнення та поширення міжнародного досвіду в цій галузі. Україною підписано низку угод щодо охорони навколишнього природного середовища, таких як Кіотський протокол, конференції в Ріо-де-Жанейро, конвенція про збереження біорізноманіття. У цьому пункті варто вказати, що Україна бере участь у міжнародному співробітництві на державному рівні відповідно до чинного законодавства та міжнародного права. Реалізація цих положень потребує закріплення природоохоронних питань у чинних міжнародних договорах і документах, які планує прийняти Верховна Рада України. Важливим засобом реалізації цих завдань є активна участь України в міжнародних екологічних організаціях, у том числі в тих, які входять у систему ООН. Такий підхід потребує здійснення заходів щодо розвитку та зміцнення міжнародного співробітництва з іншими державами, а також іншими урядовими й неурядовими міжнародними організаціями. Таке співробітництво вимагає забезпечення обов'язкової державної екологічної експертизи й екологічного контролю всіх міжнародних програм і проектів, які плануються реалізувати за участю України.

Висновки і пропозиції. За результатом проведеного дослідження можна зробити такі висновки. По-перше, досліджено історію розвитку природоохоронних доктрин, що виявило наявність правил, традицій, нормативно-правових актів із охорони окремих природних об'єктів, деяких видів звірів, дерев, птахів, прийнятих у різні історичні часи. По-друге, запропоновано схему та розроблено вісім положень природо-

охоронної доктрини України, яка базується на сучасних концепціях сталого розвитку, біорізноманіття, системного підходу, відновлення природних об'єктів і зниження рівня забруднення природного середовища. По-третє, доведено наявність правових норм, що регламентували компенсацію заподіяної шкоди природним об'єктам, представникам флори та фауни, які також можуть бути закріплені в тексті природоохоронної доктрини.

Список використаної літератури:

1. Греков Б.Д. Правда Русская : [учеб. пособ.] / Б.Д. Греков. – М. : Изд-во АН СССР, 1940. – 112 с.
2. Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. – О. : Юрид. л-ра, 2002–2004. – Т. III. – Кн.2 : Статут Великого князівства Литовського 1588 року. – 2004. – 568 с.
3. Кіндюк Б.В. Доктрини українського лісового права та їх відображення в нормативно-правових актах / Б.В. Кіндюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 11. – С. 35–41.
4. Гетьман А.П. Методологічні засади становлення правових основ охорони довкілля / А.П. Гетьман // Право України. – 2011. – № 2. – С. 11–19.
5. Про посилення охорони природи і поліпшення використання природних ресурсів республіки : Постанова Центрального Комітету КП України і Ради Міністрів Української РСР від 8 травня 1973 р. // СУ. – 1973. – № 5. – Ст. 35.
6. Борейко В.Е. История охраны природы Украины. X век – 1980 г. / В.Е. Борейко. – К. : Киев. екол.-культ. центр, 2001. – 544 с.
7. Науково-практичний коментар Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» / за заг. ред. О.М. Шуміла. – Х., 2006. – С. 17.

Патlachuk O. V. Пути построения экологической доктрины Украины

В статье рассмотрены доктринальные взгляды, которые отражены в нормах Русской Правды, Устава Великого княжества Литовского 1588 г., петровского законодательства и в законодательстве Советской Украины. С учетом исторического опыта предложена схема и основные положения восьми пунктов природоохранной доктрины Украины и рассмотрены пути ее реализации.

Ключевые слова: памятники права, природоохранная доктрина, охрана природы, Советская Украина, кодификация законодательства, нормативно-правовой акт.

Patlachuk O. V. Ways to build environmental doctrine of Ukraine

The article considers the doctrinal views which found reflection in the norms of Russian Truth, of the Statute of the Grand Duchy of Lithuania 1588, Peter's legislation and in the legislation of the Soviet Ukraine. Taking into account the historical experience was proposed scheme and the basic situation of the eight items that comprise the environmental doctrine of Ukraine and the ways of its implementation.

Key words: attractions rights, environmental doctrine, conservancy, Soviet Ukraine, codification of legislation, normative-legal act.